

DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA

President de la Diputació de València
Antoni F. Gaspar Ramos

Vicepresidència
Maria Josep Amigó Laguarda

INSTITUCIÓ ALFONS EL MAGNÀNIM
Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació

Director
Vicent Flor

Subdirector
Enric Estrela

Edició
Clara Berenguer, Robert Martínez, Maryluz Ivorra,
Xavier Agustí, Toni Pedrós, Rubén Luzón,
Josep Cerdà

Administració
Xelo Viana, María José Villalba, Óscar Moncho

Difusió
Altea Tamarit, Hugo Valverde

Distribució
José Luis Pinotti, Julio Hervás, Luis Solsona

Correspondència
Revista Valenciana de Filologia
Institució Alfons el Magnànim-Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació // Diputació de València
Carrer Corona, 36 // 46003 València // Tel. 963 883 169
Correu-e: rvf@dival.es

Distribució
Sendra Marco, distribució d'edicions, S.L.
Carrer Taronja, 16 / 46210 Picanya / Tel. 961 590 841
Correu-e: sendra@sendramarco.com

institució
alfons el magnànim
centre valencià
d'estudis i d'investigació

Corona, 36. 46003 València // rvf@dival.es // www.alfonselmagnanim.net

REVISTA VALENCIANA DE FILOLOGIA

segona època—núm. 7

**institució
alfons el magnànim
centre valencià
d'estudis i d'investigació**

VALÈNCIA, 2023

REVISTA VALENCIANA DE FILOLOGIA — Segona època

Director

Vicent Josep Escartí

Secretari

Rafael Roca

Consell de redacció

Història de la llengua i dialectologia: Antoni Ferrando (UV), Joaquim Martí (UV), Sandra Montserrat (UA)

Lingüística sincrònica: Maribel Guardiola (UA), Manel Pérez Saldanya (UV), Abelard Saragossà (UV)

Literatura contemporània: Àngels Francés (UA), Carme Gregori (UV), Gonçal López-Pampló (UV)

Literatura medieval i moderna: Marinela Garcia Sempere (UA), Albert Hauf (UV), Eulàlia Miralles (UV)

Sociolingüística: Raquel Casenoves (UPF), Rafael Castelló (UV), Ferran Suay (UV)

Traducció: Rosa Agost (UJI), Carmen Manuel (UV), Maite Simón (UV)

Comité científic

Annamaria Annicchiarico (Università Roma Tre), Robert Archer (King's College, London),

Anna Maria Babbi (Università degli Studi di Verona), Carme Barceló (Universitat de València),

Maria Barceló (Universitat de les Illes Balears),

Anna Maria Compagna (Università degli Studi di Napoli - Federico II),

Dominique de Courcelles (CNRS - Paris), Immaculada Fàbregas (Université Bretagne Sud),

Vicent Lledó-Guillem (Hofstra University - USA), Vicent Martines (Universitat d'Alacant),

Juan Carlos Moreno Cabrera (Universidad Autónoma de Madrid),

Vicent Pitarch (Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana),

Lídia Pons (Universitat de Barcelona), Hans-Ingo Radatz (Universität Bamberg),

Rafael Ramos Alfajarín (Universitat de València), Valentina Ripa (Università degli Studi di Salerno),

Albert Rossich (Universitat de Girona), Vicent Salvador (Universitat Jaume I de Castelló),

Vicent Simbor (Universitat de València), Max Wheeler (University of Sussex),

Marie Claire Zimmermann (Université Paris-La Sorbonne)

Il·lustració de la coberta i interior: Paco Guillem. Sèrie *Guerrers oxidats*, 2020

Correcció de textos: Víctor Xercavins

Disseny i maquetació: Espirelius

Impressió: IMPREMTA
DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA

Edició impresa en l'interior i en la coberta sobre paper Arena Natural Rough de 100 i 200 grams, respectivament

Revista Valenciana de Filologia es publica sota el sistema de llicències Creative Commons 3.0 segons la modalitat: Reconeixement - NoComercial (by-nc) 3.0: Es permet la generació d'obres derivades sempre que no se'n faça un ús comercial. Tampoc es pot utilitzar l'obra original amb finalitats comercials. No obstant això, les imatges utilitzades en *Revista Valenciana de Filologia* estan subjectes al copyright de l'autor o autora i no estan disponibles sota la llicència de *Creative Commons*. No es pot utilitzar aquestes imatges sense el permís del creador o creadora.

© de l'edició: Institució Alfons el Magnànim-Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació

© dels textos i il·lustracions: Els autors

Depòsit Legal: V-558-1958

ISSN: 0556-705 X

eISSN: 2792-3185

SUMARI

<i>Presentació</i>	
VICENT J. ESCARTÍ	7
<i>// DOSSIER: LA FIGURA DE JAUME I</i>	
<i>Alfons X, Jaume I, Múrcia i el món aragonès</i>	13
ERNEST BELENGUER CEBRIÀ	
<i>El record de Jaume I i la musa trobadoresca</i>	31
MÍRIAM CABRÉ	
<i>Paraules que construeixen imatges: Jaume I el Conqueridor com a 'miles Christi'</i>	59
SOFÍA FERNÁNDEZ POZZO // MARTA SERRANO COLL	
<i>Els orígens històrics del valencià</i>	89
ANTONI FERRANDO FRANCÉS	
<i>Governar i forjar el record. El Consell de València i Jaume I (ss. XIV-XV)</i>	177
FRANCESC GRANELL SALES	
<i>// MISCEL·LÀNIA</i>	
<i>Bruixes, bruixots i l'escriptura màgica (s. XVIII)</i>	201
ALBERT TOLDRÀ I VILARDELL	
<i>El 'Llibre de la fundació de Sant Jeroni de Cotalba' (1569) de fra Joan Baptista de Salamanca</i>	219
RUBÉN GALERA HERNÁNDEZ	
<i>Interés dels inventaris de béns mobles del segle XVI per a la història del lèxic català: mots no documentats i primeres documentacions</i>	249
JOAQUIM MARTÍ MESTRE	
<i>La beata valenciana Magdalena Lorca. Una aproximació a la seua biografia</i>	279
PILAR VALOR MONCHO	

<i>Proposta d'un marc normatiu per a l'avaluació de les proves de certificació de valencià: una guia actualitzada</i>	301
ALAITZ ZALBIDEA BERENGUER	
<i>Fugir davant del desequilibri: la resolució (mítica) de conflictes en la narrativa de Mercè Rodoreda</i>	323
CARLES CORTÉS ORTS	
// ENTREVISTA	
<i>A Verònica Cantó Doménech</i>	347
<i>per</i> CARLES FENOLLOSA	
// RECENSIONS	
Arnau de Vilanova	
<i>El llibre dels vins</i>	361
<i>per</i> ROBERT MARCH TORTAJADA	
Albert Rossich	
<i>L'obra de Francesc Vicent Garcia i l'Acadèmia de Bones Lletres</i>	363
<i>per</i> VICENT JOSEP ESCARTÍ	
Rafael Roca	
<i>Proejant el temps</i>	369
<i>per</i> JACOB MOMPÓ NAVARRO	
<i>XIX Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes</i>	373
<i>per</i> NORMAN ORTELLS MIRAGALL	
// Normes d'edició 379	

Presentació

Amb aquest número, la *Revista Valenciana de Filologia* que edita la Institució Alfons el Magnànim-Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació, en aquesta segona època, arriba al seu setènim any. Amb el temps, hem anat comptant amb aportacions de tipus molt diferent que han captat l'atenció dels estudiosos i dels investigadors d'àmbits com la literatura, la història de la cultura i, òbviament, la llengua. El número 6 —dedicat a Joan Fuster— a més, el varem presentar en sengles jornades dedicades a l'intel·lectual de Sueca, celebrades respectivament a Barcelona —on actuà d'amfitrió l'Institut d'Estudis Catalans— i a València —on fou l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana qui va acollir l'acte—. En tots dos casos, la Càtedra Joan Fuster de la Universitat de València hi col·laborà també. Així, la *RVF* s'unia al record de Fuster, l'any que se'n complien cent del seu naixement.

Aquest nou número de la *Revista Valenciana de Filologia* té, però, unes característiques ben diferents. Jaume I, el fundador de l'antic regne de València, el referent indiscutible dels valencians és el personatge que ha centrat la part monogràfica. Un tema que, a pesar dels anys transcorreguts des que s'iniciaren els primers estudis que podríem anomenar *contemporanis*, mai no perd la seua vigència. Jaume I ha estat i estarà per damunt de moltes altres divergències, en la vida cultural dels valencians. I així, el dossier s'inicia amb un treball ben interessant, d'Ernest Belenguier Cebrià, de la Universitat de Barcelona, que porta per títol «Alfons X, Jaume I, Múrcia i el món aragonès», on aquest medievalista reflexiona sobre les relacions del rei Conqueridor amb Castella, però va més enllà, en mostrar les actituds dels aragonesos del passat —i del present—. En segon lloc, Míriam Cabré, de la Universitat de Girona, amb «El record de Jaume I

i la musa trobadoresca», fa una aproximació a com la cultura dels trobadors s'ha vinculat al rei en Jaume, a partir d'un determinat moment del segle xx, i com això ha marcat la seua imatge. El tercer treball és d'Antoni Ferrando, de la Universitat de València, i amb «Els orígens històrics del valencià» ens ofereix un estudi actualitzat sobre la constitució històrica de la llengua dels valencians, a partir d'una anàlisi sociolingüística de la repoblació —entre els segles XIII i XV—, que permet veure com es va construir amb una gran uniformitat la llengua parlada en el regne fundat per Jaume I. En quarta posició trobem l'article obra de dues investigadores de la Universitat Rovira i Virgili, Sofia Fernández Pozzo i Marta Serrano Coll, les quals, des de la història de l'art, amb l'article intítulat «Paraules que construeixen imatges: Jaume I el Conqueridor com a *miles Christi*», analitzen, a partir de les fonts escrites —i en especial, el *Llibre dels Feits*—, com es va potenciar i es va projectar una imatge de Jaume I com a cavaller de Crist. Finalment, l'últim treball de la part monogràfica s'acosta al record del rei en Jaume i com va ser potenciat pel consell municipal valencià durant l'edat mitjana i en diferents àmbits. El seu autor és Francesc Granell Sales, de la Universitat de València, i l'article porta per títol «Governar i forjar el record. El Consell de València i Jaume I (ss. XIV-XV)». En conjunt, cinc aportacions ben sòlides i fonamentades en una rica bibliografia i en documents, que fan acostaments personals a una figura tan polièdrica com la del rei fundador del regne valencià.

D'altra banda, la secció miscel·lània es troba configurada per sis articles que abasten un bon espectre cronològic de la història de la nostra cultura. Així, Albert Toldrà i Vilardell, investigador de la Universitat de València, ens presenta el seu treball que porta per títol «Bruixes, bruixots i l'escriptura màgica (s. XVIII)», on s'acosta a un món esotèric i marginat, molt sovint ben poc estudiat i menys encara en terres valencianes. Per la seua part, Rubén Galera Hernández, també de la Universitat de València, se centra en un manuscrit pràcticament desconegut i ens aporta notícies i reflexions sobre aquell text en «El *Llibre de la fundació de Sant Jeroni de Cotalba* (1569) de fra Joan Baptista de Salamanca». Joaquim Martí Mestre, igualment de la Universitat de València, amb el seu estudi «Interés dels inventaris de béns mobles del segle XVI per a la història del lèxic català: mots no documentats i primeres documentacions», fa una apor-

tació molt rica sobre aspectes del lèxic de la nostra llengua. En quart lloc, trobem un estudi de caràcter molt diferent. Pilar Valor Moncho, de la Universitat CEU-Cardenal Herrera, ens dona dades i reflexiona sobre una figura femenina poc coneguda en el seu treball que porta per títol «La beata valenciana Magdalena Lorca. Una aproximació a la seua biografia». Tot seguit, Alaitz Zalbidea Berenguer, de la Universitat d'Alacant, amb el treball «Proposta d'un marc normatiu per a l'avaluació de les proves de certificació de valencià: una guia actualitzada», ofereix algunes claus per acarar-se als exàmens oficials de la nostra llengua en els nivells C1 i C2. Per últim, Carles Cortes Orts, de la Universitat d'Alacant també, amb «Fugir davant del desequilibri: la resolució (mítica) de conflictes en la narrativa de Mercè Rodoreda», s'acosta a la literatura d'una de les dones escriptores més emblemàtiques del segle xx.

La secció d'entrevista, conduïda per Carles Fenollosa novament, ens ofereix una conversa ben interessant amb Verònica Cantó, presidenta de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, la qual aporta els seus punts de vista sobre qüestions de la nostra llengua i de la nostra cultura.

Finalment, la secció de les recensions ofereix diferents ressenyes sobre publicacions recents, signades per Robert March, V. J. Escartí, Jacob Mompó, i sobre la celebració del XIX Col·loqui de l'AILLC, a Vic, signada per Norman Ortells.

No puc acabar sense donar les gràcies als qui, d'alguna manera, també han fet possible el volum que ara es publica: els avaluadors externs —sempre en l'ombra—, els maquetadors d'Espirelius, Alicia Arcís i Germán Segura— que sempre aporten el bo i millor del seu ofici—, el corrector lingüístic, Víctor Xercavins, els responsables de la IAM-CVEI —Vicent Flor i Enric Estrela, especialment— i els treballadors d'aquella casa. I encara, l'artista Paco Guillem, que ens ha cedit algunes de les seues obres per poder reproduir-les en aquest número i per posar imatge a la portada. A tots ells, els agraïm públicament un esforç que complementa el dels autors i les autores que ara publiquem.

Vicent Josep Escartí
Director de la *RVF*

